

УДК 811.161.2Вов7Кат:159.922.4(477)(045)

РЕВУЦЬКА Світлана – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, вул. Трамвайна, 16б, Кривий Ріг, Дніпропетровська область, 50005, Україна (revutska@donnuiet.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8969-1295>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.48.20>

Бібліографічний опис статті: Ревуцька, С. (2021). У пошуках ідентичності (на матеріалі оповідання Марка Вовчка «Катерина»). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 48, 152–158.* doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.48.20>.

У ПОШУКАХ ІДЕНТИЧНОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ МАРКА ВОВЧКА «КАТЕРИНА»)

Анотація. Феномен ідентичності є предметом зацікавлення науковців останні два десятиліття; це поняття увійшло до активного вжитку представників абсолютно різних сфер: публічні особи, журналісти, педагоги, письменники, громадські діячі. Література як складник, під впливом якого формується зокрема культурна ідентичність, є чудовим джерелом вивчення сутності загальних процесів ідентифікації в часі. У процесі життя ідентичність особистості може змінюватися під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників.

Твори Марка Вовчка з позиції ідентичності (культурної, національної, етнічної) досліджено ґрунтовно, і це при тому, що сама авторка є чудовим об'єктом для дослідження процесів формування ідентичності, насамперед національної. Метою цієї статті є виявити шляхи пошуку ідентичності персонажем твору «Катерина», зокрема простежити сам процес ідентифікації дівчини в чужому краї через аналіз її емоцій, настроїв, станів і почуттів.

Так, авторка описує болісний процес пошуку ідентичності молодою дівчиною, яку дитиною вивезли з батьківщини. Через акцент здебільшого на афективному компоненті ідентичності особистості демонструє тісний її зв'язок з іншими видами ідентичності, зокрема національною, соціальною, мовною, культурною. Особистісна ідентифікація не є сталим феноменом, у різні етапи життя вона може зазнавати змін під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, що і спостерігаємо в Катерини. Якщо на початку твору дівчинка намагається зберегти й усіма можливими способами відстояти свою національну ідентичність через мову, одяг, то після депресії починає приховувати її. Мовний критерій стає одним із ключових у поділі нею суспільства на «чужих» і «своїх». Увесь шлях пошуку себе, свого місця в суспільстві надзвичайно болісний, руйнівний. Страшну руйнівну силу болю і суму молода жінка сприймає як один із визначальних факторів руйнування особистості та її фізичного здоров'я. Такі процеси авторкою вже були зображені в україномовних творах («Олеся»), коли дитина помирає у тюзі за рідними на чужині.

Ключові слова: ідентичність персонажа, ідентифікація, психіка персонажа, національна ідентичність, культурна ідентичність.

REVUTSKA Svitlana – Ph.D. in Philology, Associate Professor at the Department of Foreign Philology, Ukrainian Studies and Social and Law Disciplines, Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, 16b Tramvaina, Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, 50005, Ukraine (revutska@donnuiet.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8969-1295>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.48.20>

To cite this article: Revutska, S. (2021). In search of identity (based on the story by Marko Vovchok “Katerina”) [U poshukakh identychnosti (na materialy opovidannia Marka Vovchka «Kateryna»)]. *Problems of humanities: a collection of scientific works of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University. Series “Philology”, 48, 152–158.* doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.48.20> [in Ukrainian].

IN SEARCH OF IDENTITY (BASED ON THE STORY BY MARKO VOVCHOK “KATERINA”)

Abstract: *The phenomenon of identity has been of interest to scientists for the past two decades, this concept has come into active use by representatives of completely different fields: public figures, journalists, teachers, writers, statespersons. Literature, as a component under the influence of which cultural identity is formed in particular, is an excellent source for studying the essence of general processes of identification in time. The identity of the individual may change under the influence of internal and external factors In the process of life.*

The works of Marko Vovchok from the standpoint of identity (cultural, national, ethnic) were studied occasionally, despite the fact that the author herself is an excellent object for studying the processes of identity formation, especially national. The purpose of this article is to find the identity of the character of the work “Kateryna”, in particular to trace the process of identification of a girl in a foreign land through the analysis of her emotions, moods, states and feelings.

The author describes the painful process of finding the identity of a young girl who was taken from her homeland as a child. Due to the emphasis mainly on the affective component of the identity of the individual demonstrates its close relationship with other types of identity, including national, social, linguistic, cultural. Personal identification is not a permanent phenomenon it can change under the influence of external and internal factors at different stages of life, as we see in Kateryna. If at the beginning of the work the girl tries to preserve, and in all possible ways to defend their national identity through language, clothing, then after depression begins to hide it. The language criterion becomes one of the key in its division of society into “foreign” and “own”. The whole way of finding oneself, on’s place in society is extremely painful and destructive. The terrible destructive power of pain and sorrow is perceived by a young woman as one of the determining factors in the destruction of the individual and her physical health. Similar processes have already been depicted by the author in Ukrainian-language works (“Olesya”), when a child dies in anguish for relatives abroad.

Key words: *character identity, identification, character psyche, national identity, cultural identity.*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство в процесі свого розвитку під впливом історичних трансформацій дедалі частіше звертає увагу на один із найважливіших маркерів здорового суспільства – свідому особистість. У час, коли навколо відбувається стрімкий процес переоцінки цінностей, людина відчуває потребу в самоідентифікації, розумінні того, хто вона є і яке її призначення. Лиш на перший погляд видається, що це питання стосується виключно психології особистості, адже поняттям «ідентичність» послуговуються дедалі активніше представники абсолютно різних сфер: публічні особи, журналісти, педагоги, письменники, громадські діячі. Межі, структуру, ключові чинники формування цього поняття намагаються визначити науковці тих наук, предметом вивчення яких є особистість.

Найбільш цілісно й наочно процеси ідентифікації особистості можна спостерігати у художній літературі. З одного боку, вона сукупно представляє один із складових елементів процесу особистої ідентифікації, а з другого, – слугує елементом, що формує її.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські науковці за останні два десятиріччя приділили значну увагу проблемі висвітлення національної й культурної ідентичності насамперед у літературі, розкриваючи тісний зв’язок процесів формування ідентичності людини з художньою літературою. О. Перетяга, досліджуючи національну ідентичність у дитячій літературі, відзначає, що «теоретичний зміст та художня цінність національної ідентичності літератури <...> є категорією змінною» (Перетяга, 2011, с. 99). Визначальним фактором, під впливом якого відбуваються трансформації, є суспільно-історичні, політичні події, а отже, і здобутки художньої літератури, що є вагомим складником культурної й національної ідентичностей, а тому потребують постійного переосмислення суспільством.

О. Романенко помічає, що «ідентичність нації і тексту є частиною цілісного процесу формування уявлень про самих себе» (Романенко, 2016, с.113), тож без осягнення текстів художньої літератури процес становлення самоідентифікації індивіда та нації загалом буде неповноцінним.

Твори Марка Вовчка з позиції ідентичності (культурної, національної, етнічної) досліджено принагідно, і це при тому, що сама авторка є чудовим об'єктом для дослідження процесів формування ідентичності, насамперед національної. **Актуальним** видається й зображення цих процесів у художніх творах письменниці. Процеси ідентифікації пов'язані з тими психологічними процесами та явищами, що переживає людина на різних етапах становлення ідентичності. **Метою** цієї розвідки є виявити шляхи пошуку ідентичності персонажем твору «Катерина», зокрема простежити сам процес ідентифікації дівчини у чужому краї через аналіз її емоцій, настроїв, станів і почуттів.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких завдань: проаналізувати емоції, почуття, настрої персонажа упродовж твору, з'ясувавши їхні причини й мотиви виникнення; дослідити етапи формування ідентичності дівчини в чужому краї.

Виклад матеріалу. У процесі формування ідентичності особистість стикається з потребою ототожнення себе з групою та розрізнення «своє»/«чуже», яким вимірюється і соціальне, і матеріальне, і духовне тощо. Особливо гостро цю різницю відчувають діти. Оповідання «Катерина» починається з дитячих спогадів про дівчинку, яка була «из чужой стороны к нам завезена» (Марко Вовчок, 1964, с. 34). Місцеві кріпачки одразу зарахували її до «чужих» за мовним і поведінковим критеріями, бо висловлювалася десятирічна дитина «как-то мудрено, не по-нашему» (Марко Вовчок, 1964, с. 34). Дивна ж поведінка має абсолютно логічне пояснення: десятирічне дівча пережило декілька стресів поспіль – це по-перше, а по-друге, вочевидь у її свідомості так само відбувався той самий поділ на «чужих» і «своїх». Відчуття довіри до людей, що говорять іншою мовою, підірване зміною звичних умов життя, а тому навіть доброзичливість дітей вона сприймала вороже. Мовний бар'єр між дітьми очевидний: насип землі біля лісу гурт дівчат називає курганчиком, а дівчинка – могилою. Така назва могла бути пов'язана з її рідною місцевістю («обрубані верхівки дерев, складені в купу (у гуцулів-дереворубів)» (Етимологічний словник, 2006, с. 493).

У другому підрозділі виявляємо ще одну диференційну ознаку – національний одяг. Авторка вказує, що сорочки, які так трепетно розглядала Катря, привезені з її Батьківщини, а тому дітям одразу впадає в око, що «рукава вышиты и расстрочены не по-нашему» (Марко Вовчок, 1964, с. 35). Для малої дівчинки вишита сорочка стає цінністю, що пов'язує її з близькими людьми. Те, як реагує вона на символ національної культури («рассматривает да так задумалась-задумалась... только изредка слезинка скатится по щеке <...> перебирает пальчиками свой рукавчик шитый...») (Марко Вовчок, 1964, с. 35), дає підстави говорити про те, що ідентифікує вона себе з українською нацією. Катерина ніяк не може при звичаїтися до недобрих чужинців, діти постійно глузують з неї, і однією з причин є її чужинська мова. Письменниця неодноразово підкреслює це як перепону у комунікації і соціалізації дівчинки. Катря постійно говорить «по-своєму», полохається і цурається всіх, хто намагається їй допомогти, пожаліти. Навчання російською дитині також дається важко («Она слушалась, да толку-то что-то мало выходило – плохо понимала» (Марко Вовчок, 1964, с. 35). Усі переживання малої кріпачки впливають на її фізичний стан. Ослаблення організму настільки серйозне, що дитина повністю втрачає інтерес до життя, навіть не реагує ні на що, перестає виборювати собі місце в цьому оточенні. Більше не виринається, не кричить «по-своєму» й не плаче.

На фоні розквіту природи дівчинці стає краще, але сум за рідним краєм не зникає, вона постійно бігає на могилу. Це місце стає для неї джерелом сили та звільнення від негативних емоцій. Коли людина хвилюється, для заспокоєння починає розхитуватися з боку на бік чи вперед-назад, тим самим ніби повертаючись у найбезпечніший момент життя, – під захист матері: колісання для заспокоєння. Те саме спостерігаємо і в оповіданні: Катерина настільки сильно тужить за домівкою, що свідомо викликає цей стан, качається по траві й наспівує коліскової: «лежит Катя, покачивается тихонько и какою-то песенку поет, да так тихо, так жалобно, словно слезы горькие выливает. Покачивается, будто в люльке, и поет: Ой ты, коте, коточок, Не йди рано в садочок...» (Марко Вовчок, 1964, с. 36).

Тут уперше письменниця чітко вказує на те, що дівча було силоміць привезене саме з України, адже коліскова українська. Цікаво, що для самої авторки на момент написання твору це теж уже не чужа мова, адже у творі вона не передає звучання української мови російськими літерами, хоча це російськомовний твір. Пісні, які виспівувала дівчинка «и про голубку, и про пташку-зозулю, и про сестер, и про братьев» (Марко Вовчок, 1964, с. 36) виконують у творі подвійну функцію. З одного боку, вони є свідченням болісного процесу кризи ідентичності, коли дитина аж до фізичного нездужання намагається зберегти свою національну ідентичність, з другого, – стають тригером для її психіки.

Процес усвідомлення дитиною точки неповернення відбувається тоді, коли дівчатка починають розпитувати про її батьківщину, а Катерина, неначе вирвана цими розпитуваннями зі свого дитячого світу спогадів, знову поглядом співвідносить «своє» (природа) і «чуже» (діти). Ця невідповідність бажаного й реального, безсилля щось змінити викликають спочатку плач з посиленням до ридань «махнула рукой и вниз лицом упала, рыдаючи», а вже наступного дня – загострення хвороби «горит вся и несвязные речи лепечет» (Марко Вовчок, 1964, с. 36).

Усі форми вияву переживань дівчини зводяться до плачу і співу, однак ознаки таких переживань значно потужніші за попередні: «И песня поется, и слезы у ней рекой льются. То весело и тихо поет, а вдруг воскликнет, словно от боли жгучей, поднимется и глядит на нас ясным-ясным взглядом; ажно жутко нам станет» (Марко Вовчок, 1964, с. 36-37). Письменниця жодного разу не описує предмету переживання чи роздумів персонажа, лише нагромаджує її нестабільні хворобливі стани, що в результаті дають підстави говорити про переживання дівчиною депресії, адже марення, зміни настрою, апатія тривали цілий рік. Вирій невимовного болю і страждань був настільки потужним, що процес прийняття реальних умов життя затягнувся на рік.

Після одужання Катерина змінилася і зовні, і внутрішньо. Природні процеси дорослішання в контексті твору сприймаються зовсім інакше – дівча наче зміцніло духом. Усі трансформації свідчать про завершення певного

етапу прийняття себе кріпачкою в культурно й духовно чужому їй середовищі. Гамування емоцій позначилося на погляді «глаза как-то потухли» й поведінці дівчини «Тише она стала и суровее. Она уж не рвалась и не кипела, как прежде» (Марко Вовчок, 1964, с. 37).

Процес адаптації в іншій країні пройшов надболісно. Усе те, що було рідним і близьким для неї, чим жила і що обстоювала, стало завдавати такого болю, що, ймовірно, свідомість витіснила спогади в несвідоме. З контексту важко зрозуміти читачеві свідомо чи ні, але дівчина приймає іншу позицію – зовнішньої відмови від своїх коренів: «Я не помню, – отвечает, – не знаю» (Марко Вовчок, 1964, с. 37). Вона поринає в роботу і, на перший погляд, «чисто говорит и по-своему, кажись, отвыкла, забыла» (Марко Вовчок, 1964, с. 37), але як тільки вловлювала пісню – знову поринала в роздуми і спогади. Зовнішній спокій, не притаманний для дівчини, мовчазність, уникання спілкування викликали неабиякий страх у оточуючих. Таку відстороненість можна тлумачити як прийняття того, що вона інша.

Наступний етап пов'язаний із пошуком себе нової. Катерина починає все більше й більше часу проводити на природі у пошуках трав. Це давало можливість обмежити час спілкування з неприємним оточенням, збільшити час для насичення життєдайною силою природи. Усі ці листочки, поля, дерева і ліси стають для неї тим втраченим світом, спогади про який вона приховує. Саме тут «оживает она», але стан її все одно нестабільний: «Вот будто ей и весело, и грусть берет, и будто ей чего-то плакать хочется» (Марко Вовчок, 1964, с. 38). Такий пограничний стан свідчить про приглушення почуттів туги, суму і незавершений процес ідентифікації.

Незмінним стан дівчини залишався два роки, поки її не віддали дочці барині в інше місто. Переїзд не викликав у молодій кріпачки бурхливих емоцій чи змін настрою («она не плакала, только печальна была» (Марко Вовчок, 1964, с. 38)), як це було в дитячому віці. Дівчина лише назбирала багато трав, ніби боялася, що на новому місці таких не буде.

За роки відсутності дівчина не змінилася особливо, стала більш лагіднішою до дівчат, з якими була знайома з дитинства. Згадуючи, оповідачка акцентує увагу на тому, що зовні

Катерина подорослішала: «Но все чудное что-то в ней. Смотришь на нее, и кажется тебе, что только она и выросла, и разуму дошла», але внутрішній спротив насильству й дитячій жорстокості залишився «что ты-то дитей осталась перед ней, что не ровня ты ей» (Марко Вовчок, 1964, с. 38). Вочевидь Катерина не змогла пробачити й зрозуміти того дитячого булінгу чужоземців, який разом із внутрішніми переживаннями і процесами становлення особистості призвів до затяжної депресії, невизначеності в житті.

Зміна соціального стану – одруження – не принесла Катерині позитивних змін. Письменниця наголошує на тому, що одруження молодиця сприйняла як насильницький акт. Любові чоловіка вона не прийняла, зі свого боку почуттів до нього не мала. Повторна ситуація насилля ще більше загострила й без того хворобливий стан психіки дівчини. Внутрішній протест проти пригнічення волі виливається в докори чоловікові: «Ты, – говорит, – меня силою взял; у тебя правды божьей нет; ты меня, – говорит, – словно товар какой присвоил» (Марко Вовчок, 1964, с. 39). У цих словах уперше звучить чітке усвідомлення дівчиною себе як вільної особистості, що ототожнює себе з іншою нацією, тож кожен, хто належить до «чужих», сприймаються нею вороже.

Емоційна скутість Катерини вражала всіх оточуючих: «А она никогда не жаловалась никому, и никто не посмел ее спросить, пожалеть в глаза» (Марко Вовчок, 1964, с. 39). Розрадою для неї залишаються пісні, тужливі настільки, що мову відбирало у слухачів. Важливо, що бажання співати, виникало тоді, коли ситуація нагадувала дівчині її власну. Так, на весіллі сиріт вона заспівала пісню про те, як важко сироті жити, коли й благословити нікому. У її випадку раннє сирітство позбавило її родинного захисту, якого так потребує дитина на етапі формування «Я-концепції», а згодом також ідентичності. Письменниця спрямовує увагу читача не на переживання кріпачки, а на емоційний стан слухачів її пісень: «Душа твоя томится и рвется, бывало, слушаючи; слезы в три ручья потекли; было в ее песне что-то нечеловеческое» (Марко Вовчок, 1964, с. 39), змушуючи читача замислитися: якщо пісні так впливали на інших, то що ж тоді вирувало в душі співачки?!

У текстах пісень чітко домінують мотиви самотності й сирітства, проте важливо, що пісні співає Катерина вже російською мовою. Для неї спів став способом комунікації в чужоземному суспільстві, з одного боку, і розрадою для себе, – з другого. Тематична спорідненість текстів різномовних пісень дала можливість неговіркій дівчині нарешті пояснити загарбникам свої переживання їхньою мовою. Тішило її й те, що її перестали цуратися, прийняли в громаду як «свою», від того й «рада так, что еще за день у ней глаза блестеть станут, и голос все дрожит» (Марко Вовчок, 1964, с. 40). Як представниця іншого етносу й культури, Катерина переживає «альтруїстичні емоції (бажання приносити іншим людям радість незалежно від їхньої етнічної приналежності)» (Лендел, Щербан, 2013, с. 336)

Цікавим фактом стають спогади оповідачки про те, як жінка спілкувалася з дітьми. Там панувала особлива атмосфера безпечності, взаємної любові. Катерина демонструє вікову вибірковість у зарахуванні до «чужих», діти сприймаються нею як «свої», а тому спостерігаємо абсолютно інші емоції і стани. Упродовж оповіді авторка неодноразово наголошує на тому, що тактильний контакт не прийнятний для жінки, але з дітьми вона його припускає: обіймає, гладить, торкається обличчя тощо. З дітьми вона щира, емоційно розслаблена, дозволяє щоразу імпровізувати, фантазувати, хоч мовлення жінки емоційно потужне: «Слово из души вылетает и в душу просится» (Марко Вовчок, 1964, с. 41). Не випадково улюбленою казкою була казка про Івана Безродного, де імпровізації щоразу були різними, а емоційна сутність однаковою.

Формування ідентичності безпосередньо пов'язане з «Я-концепцією», адже вона формує дві підсистеми – соціальну й особистісну ідентичності, що своєю чергою забезпечують ототожнення особистості з певною нацією чи групою. Для Катерини це болісний і складний процес: у вирваній з рідних країв і сім'ї дитини відбувається розпад цілком гармонійного дитячого «Я», а формування дорослого «Я» зазнало внутрішніх суперечностей і конфліктів. Ключову роль тут відіграла криза національної ідентичності – дівчина спочатку обстоювала свою мовно-культурну ідентичність, а в підлітковому віці, під впливом зовнішніх соціаль-

но-культурних і національних чинників, стала приховувати її. Усе це вплинуло на те, що жінка ніяк не могла усвідомити, хто вона, яка мета її життя. «У пошуках сенсу існування молода людина знаходить важливі для себе пріоритети і виробляє певні норми для оцінки своєї поведінки та поведінки інших людей» (Бандура, 2012, с. 216), а в неї цей процес був порушений. Усе, що відчуває вже заміжня молода жінка, – це її глибоке розчарування, нереалізованість у чужому оточенні. Свою «інакшість» вона сприймає як хворобливий стан, хворобу душі й тіла: «Душа моя болит! И голова болит, и вся я больна!» (Марко Вовчок, 1964, с. 42). Усе це разом призводить до того, що життя без мети видається марним і пустим: «уж сколько маялась на свете – все пусто да пусто, никого не радую, и никто меня не веселит, и дела у меня нет душевного никакого» (Марко Вовчок, 1964, с. 43). Усі описані Марком Вовчком фактори й особливості психіки персонажа наптовхують на припущення, що в родині Катерини, можливо, хтось займався лікуванням травами, адже не випадково її з дитинства манили поля й ліси, збирання квітів і трав, наостанок – візит до знахарки. Саме тут персонаж уперше проговорює свої складні почуття й робить свідому спробу реалізувати себе через допомогу іншим.

Катерина справді знайшла своє призначення в допомозі людям, лікуванні їхнього фізичного й душевного стану. Прийшло усвідомлення того, що людське горе однакове у «своїх» і «чужих»: «Нету на свете белом мне чужой печали, – все моя печаль» (Марко Вовчок, 1964, с. 43). Для жінки смуток і печаль стали руйнівною силою її фізичного стану і психічного здоров'я, а тому найперше запитувала пацієнта, чи не має він прихованої печалі на серці. Тактильний контакт, який тривалий час для неї був неприйнятним, також стає елементом її лікувальної «методики»: «Она, бывало, только за голову возьмет, тихо да нежно, бережно так, и то уж полегчает тебе» (Марко Вовчок, 1964, с. 43).

На жаль, ідентифікація себе не врятувала життя самої жінки. Лише на перший погляд «спокойна она стала, довольна стала», а насправді запущений механізм саморуйнування продовжувався «не по дням, по часам разрушало ее. Поседела вся, и глубокие морщины такие по высокому челу легли» (Марко Вовчок, 1964, с. 44).

Внутрішня невизначеність, смуток, зумовлений відчуженням від родини, вивезенням в інше національне оточення, постійне цькування з боку дітей, мовний бар'єр тощо – усе це стало на заваді формуванню повноцінної, психічно здорової особистості. Дівчина не змогла призвичаїтися до нових, чужих і незрозумілих для десятирічної дитини умов і оточення, пережила депресію, насильне одруження, навіть нетривале зловживання алкоголем – це призвело до цілковитого спустошення її самої, знищення душі й тіла.

Висновки. Процеси ідентичності, безпосередньо пов'язані з комплексом умов життєдіяльності людини, мають складну багаторівневу структуру. Її формування проходить декілька етапів. У творі «Катерина» Марка Вовчка маємо можливість спостерігати за деякими з них.

Так, авторка описує болісний процес пошуку ідентичності молодою дівчиною, яку дитиною вивезли з батьківщини. Через акцент здебільшого на афективному компоненті ідентичності особистості демонструє тісний її зв'язок з іншими видами ідентичності, зокрема національною, соціальною, мовною, культурною. Особистісна ідентифікація не є сталим феноменом, у різні етапи життя вона може зазнавати змін під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, що і спостерігаємо в Катерини, героїні твору Марка Вовчка. Якщо на початку твору дівчинка намагається зберегти й усіма можливими способами захистити свою національну ідентичність, то після депресії починає приховувати її. Мовний критерій стає одним із ключових у її поділі суспільства на «чужих» і «своїх». Увесь шлях пошуку себе, свого місця в суспільстві надзвичайно болісний і руйнівний для героїні. Страшну силу болю й суму молода жінка сприймає як один із визначальних чинників руйнування особистості та її фізичного здоров'я. Такі процеси авторкою вже були зображені в україномовних творах («Олеся»), коли дитина помирає від туги за рідними на чужині.

Перспективними в цьому плані видаються розвідки інших творів цієї письменниці – російськомовних і українськомовних, що допоможе проаналізувати ідентичність самої авторки як представниці щонайменше двох культур.

ЛІТЕРАТУРА

- Бандура Г.** Особливості становлення ідентичності в ранньому підлітковому віці. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2012. Вип. 3. С. 213–219. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2012_3_27.
- Етимологічний словник української мови : В 7 т. / Редкол. : О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. Київ : Наукова думка, 1989. Т. 3. 552 с.
- Лендел М. І., Щербан Т. Д.** Деякі аспекти вивчення проблеми толерантності, етнічної толерантності у психології. *Проблеми сучасної психології*. 2013. Вип. 21. С. 328–338. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2013_21_31
- Марко Вовчок. Твори в 7 т. / [редкол. : О. Є. Засенко, Н. Є. Крутікова, М. Є. Сиваченко]. Київ : Наукова думка, 1964. Т. 2. 606 с.
- Перетяга О. С.** Проблема національної ідентичності в українській дитячій літературі кінця ХХ – початку ХХІ ст. в естетичному та психологічному дискурсах (на матеріалі творчості З. Мензатюк). *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]*. Сер. : Філологія. Літературознавство. 2011. Т. 168, Вип. 156. С. 98–103. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufl_2011_168_156_21.
- Романенко О.** Ідентичність нації та тексту : як сучасна українська література формує інтенсивні образи національної ідентифікації. *Літературний процес : методологія, імена, тенденції. Філологічні науки*. 2016. № 7. С. 112–120. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2016_7_23.

REFERENCES

- Bandura, H.** (2012). Osoblyvosti stanovlennia identychnosti v rannomu pidlitkovomu vitsi [Features of identity formation in early adolescence]. In *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Topical issues of the humanities* (Issue 3), (pp. 213–219). Retrieved December 14, 2021, from <https://www.e-reading.club/book.php?book=99680> [in Ukrainian].
- Melnychuk, O. S.** (Ed.). (1989). Etymolohichniy slovnyk ukrainskoi movy [Etymological dictionary of the Ukrainian language] (Vols. 1–7; Vol. 3). Kyiv; Naukova dumka [in Ukrainian].
- Lendel, M. I., Shcherban, T. D.** (2013). Deiaki aspekty vyvchennia problemy tolerantnosti, etnichnoi tolerantnosti u psykhologii [Some aspects of studying the problem of tolerance, ethnic tolerance in psychology]. In *Problemy suchasnoi psykhologii – Problems of Modern Psychology* (Issue 21), (pp. 328–338). Retrieved December 14, 2021, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2013_21_31
- Vovchok, Marko. (1964). The prose works of Marko Vovchok. Dating. In O. Ie. Zasenka, N. Ie. Krutikova, M. Ie. Syvachenko (Eds.) (Vol. 2). Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].
- Peretiata, O. S.** (2011) Problema natsionalnoi identychnosti v ukrainskii dytiachii literaturi kintsia XX – pochatku XXI st. v estetychnomu ta psykhologichnomu dyskursakh (na materialii tvorchosti Z. Menzatiuk) [The problem of national identity in Ukrainian children’s literature of the late XX – early XXI centuries in aesthetic and psychological discourses (based on the work of Z. Menzatyuk)]. In *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylianska akademiia»]*. Ser. : Filolohiia. Literaturознаvstvo – Scientific works [Petro Mohyla Black Sea State University of the Kyiv-Mohyla Academy complex]. Series: Philology. Literary studies. (Vol. 168) (Issue 156) (pp. 98–103) Retrieved December 14, 2021, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufl_2011_168_156_21 [in Ukrainian].
- Romanenko, O.** (2016). Identychnist natsii ta tekstu: yak suchasna ukrainska literatura formuie intensyvni obrazny natsionalnoi identyfikatsii [The identity of the nation and the text: how modern Ukrainian literature forms intense images of national identity]. In *Literaturnyi protses : metodolohiia, imena, tendentsii. Filolohichni nauky – Literary Process : Methodology, Names, Trends* (Issue 7) (pp. 112–120). Retrieved December 14, 2021, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2016_7_23 [in Ukrainian].